

Déu, espera i poesia de R. S. Thomas

Jaume Subirana

Poeta, crític literari i professor de la UOC. Manté el blog Flux (jaumesubirana.blogspot.com)

CAP D'ANY. SOL AL PIS a les fosques, amb la mica de llum de l'estel encès a l'entrada, escolto la veu de Natalie Merchant cantant versos de Charles Causley, de Robert Graves, de Christina Rossetti, de Robert Louis Stevenson i llavors l'impressionant «Spring and fall: to a young child» de Gerard Manley Hopkins, mentre esborrallo el quadern gairebé a les palpentes, amb lletra grossa i segurament mal lligada, després d'uns quants gots d'esperits amables, amb moltes hores de molta gent junta al damunt, i tanco els ulls i encara estic més bé, que vol dir més ple d'aquest estar suspès, distès, en silenci, i llavors evoco així estirat el poema d'Anne Sexton amb l'arbre de Nadal i el retrat i el record de sa mare i prego que no s'obri la porta, que no es trenqui l'encanteri, poder seguir aquí a les fosques esperant.

*

La frase és de R. S. Thomas: «*The meaning is in the waiting*», el sentit és en l'espera. Em va agradar tant, havent-la trobat, que la vaig fer servir per cloure un meu llibre de versos, *En altres coses*.

*

Quan vaig fer servir aquella frase diria que ben poca gent coneixia R. S. Thomas a casa nostra. S'havia publicat *El cel de la finestra*, és cert, però ja se sap la repercussió que té la poesia estrangera traduïda. Ronald Stuart Thomas, el sacerdot anglicà, nascut a Cardiff el 1913, arrossegà durant molt de temps el ninot a l'esquena de ser «d'altre Thomas», l'ho-

mònim del gran poeta gal·lès més conegut, Dylan Thomas, nascut només un any més tard i no pas gaire lluny (el 1914, a Swansea), però que assolí fama i reconeixement internacionals abans i poc després de la seva mort, d'alcoholisme, el 1953 al Chelsea Hotel novaiorquès. La trajectòria literària de R. S. Thomas va ser gairebé incògnita fins a l'aparició de *Song at the Year's Turning*, el 1955, que farà que se'l comenci a llegir i a reconèixer fora del País de Gal·les. A partir d'aquí es va desplegant la seva poesia abundosa i constant, fins a la fi de la seva vida (l'any 2000). Thomas va aprendre el gal·lès en ser destinat de jove a Manafon, un poblet rural on va ser rector de 1942 a 1954, i farà servir aquesta llengua per a la seva prosa, però no per a la poesia, escrita en anglès. Això no obstant, se'l considera un aferrissat defensor de la cultura gal·lesa, així com va ser també un ferm pacifista i va militar contra les nuclears i contra l'abassegament del turisme residencial anglès a Gal·les.

*

El Cyfnewidfa Len Cymru (l'agència per a la promoció de la literatura gal·lesa) organitza un seminari de traducció literària en una residència d'escriptors al sud del país, Ty Newydd, i m'hi han convidat. Suposo que ho dec a l'amabilitat de Sioned Rowlands, a qui vaig conèixer fa temps enviat pel PEN Català a defensar com ella la llengua i la literatura del nostre país petit en el context de l'Europa dels estats. Pensant en el seminari, en la Sioned, en el PEN i en la feina de difusió de la literatura en altres llengües, em ve al cap un poema de Czeslaw Milosz que Xavier Farré (poeta, traductor, mantenidor d'un excel·lent blog de poesia traduïda) va penjar a l'estiu: «D'ells agafem la mesura», deia. I: «Amb el temps, o en transcórrer aquests temps nostres / l'ofrena de la saviesa i la simple bondat embelleixen». Penso que me'n vaig a Gal·les a recollir una mica de mesura del que sóc i del que podem arribar a ser, a esperar que tot plegat embelleixi alguna cosa. És a dir: a traduir bona literatura.

*

Acabat d'arribar a Ty Newydd, la primera tarda que sortim a fer un volt cap a la platja que es veu a l'horitzó, fico els peus fins als turmells en un toll de fang camuflat per l'herba. «Això és bo o és dolent per a les botes?», pregunto als meus amfitrions. «És brut», em responen.

*

Núvols que corren de pressa pel cel. Alts arbres aplanats, com si el vent els hagués esmolat. Muntanyes pelades que apareixen a l'horitzó i llavors es tornen a amagar darrere –o millor a dins– dels núvols. Llum matisada. Verd i ocre. Gris i verd. Ocre i verds. Xais, xais sempre, aquí i allà, piletes de llana. Plans lleument inclinats. Fang entre l'herba. Tanques de pedra.

*

A Aberdaron, al final de la península de Llyn, davant de l'illa dels 20.000 sants, visitem el racó de món on Thomas va ser vicari de 1967 a 1978, l'any que es jubilà, dedicat (diuen que no gaire) als seus feligresos, a observar ocells i a escriure. En aquest Finisterre on el vent literalment se t'endú de terra, qui sap si enlairat pel fred o per l'estranya bellesa de l'església i el cementiri abocats a un mar que era com una immensa planxa de metall ara opac ara brillant, assegut en una pedra humida, vaig recordar-me d'uns dels versos de Manley Hopkins, el jesuïta que cantava la Merchant setmanes enrere a casa: a mesura que el cor envelleix torna a les imatges de pietat amb més fredor. I penso que potser sigui això el que va fer R. S. Thomas sense descans al llarg de prop de mig segle de tossuda, despullada, no sempre reconeguda, de vegades paradoxal pràctica poètica.

*

El que segueix és una tria d'alguns dels poemes diguem-ne religiosos de R.S. Thomas que estic traduint. Els he ordenat cronològicament (per l'any de publicació dels llibres originals), però em sembla que llegits junts donen una idea bastant aproximada tant de les preocupacions i de la veu com de la grandesa literària i espiritual de l'autor. Per indicació de la revista no reproduïm les versions originals dels poemes.

Algunes referències bibliogràfiques

Byron ROGERS, *The Man Who Went Into the West*. The life of R.S. Thomas. Aurum Press, 2006.

- Dewi PHILLIPS, *R.S. Thomas: Poet of the Hidden God*. Macmillan, 1986.
- Elaine SHEPHERD, *R.S. Thomas: Conceding an Absence: Images of God Explored*. St. Martin's, 1996.
- R. S. THOMAS, *Collected Poems. 1945-1990*. Phoenix Giant, 1993.
- R. S. THOMAS, *Collected Later Poems. 1988-2000*. Bloodaxe Books, 2004.
- Daniel WESTOVER, *R.S. Thomas: A Stylistic Biography*. University of Wales Press, 2011.
- Justin WINTLE, *Furious Interiors: Wales, R.S. Thomas, and God*. HarperCollins, 1996.

En català i en castellà

- R. S. THOMAS, *El cel de la finestra. Poemes escollits*. Traducció de Francesc Parcerisas i Jordi Ainaud. Columna, 1995.
- R. S. THOMAS, *Antología poética*. Traducción de Misael Ruiz Albarra-cín. Ediciones Trea, 2008.
- R. S. THOMAS, *No hi ha treva per a les fúries*. Poemes seleccionats. Versions d'Anna Crowe i Joan Margarit. Proa, 2013.

EN UNA ESGLÉSIA RURAL

Cap paraula no li arribava, agenollat,
 només la cançó del vent entristint els llavis
 dels sants dels sepulcres, rígids als vidres,
 o el murmuri sec d'unes ales invisibles
 —ratpenats, no àngels— per l'alt sostre.

El destorbava el silenci? Passà molt temps de genolls,
 i va veure l'amor en una fosca corona
 d'espines enceses, i un arbre d'hivern
 tot daurat amb el fruit del cos d'un home.

[Títol original: «In a Country Church», de *Song at the Year's Turning* (1955)]

LLINDAR

Emergeixo de la cova
de la ment a la pitjor foscor
exterior, on les coses passen i
el Senyor no és en cap d'elles.

He sentit la veu calma, menuda,
i era la de les bacteries
demolint el meu cosmos. He
romancejat massa temps en

aquest llindar, però a on aniria?
Mirar enrere és perdre l'ànima
que menava amunt cap a
la llum. Mirar endavant? Ah,

quin equilibri es necessita als
límits d'un abisme com aquest.
Estic sol a la superfície
d'un planeta que gira. Què

puc fer que no sigui, com l'Adam
de Miquel Àngel, deixar la mà
a fora en l'espai desconegut,
confiant en el tacte recíproc?

[Títol original: «Threshold», de *Song at the Year's Turning*
(1955)]

A L'ESGLÉSIA

Sovint intento
 analitzar-ne la qualitat
 dels silencis. És aquí on Déu s'amaga
 de la meva cerca? M'he aturat a escoltar,
 quan els pocs assistents ja són fora,
 l'aire recomponent-se
 per a la vetlla. Ha esperat així
 des que les pedres van agrupar-se-li al voltant.
 Heus ací el costellam sòlid
 d'un cos que les nostres pregàries no han pogut
 animar. Les ombres avancen
 des dels racons per prendre possessió
 de llocs que durant una hora han estat
 de la llum. Els ratpenats reprenen
 la seva feina. S'atura el neguiteig
 dels bancs. No hi ha altre so
 en la fosca que el so d'un home
 respirant, provant la seva fe
 en la buidor, clavant les seves preguntes
 una per una en una creu desocupada.

[Títol original: «In Church», de *Pietà* (1966)]

DE GENOLLS

Moments de gran calma,
 de genolls davant d'un altar
 de fusta en una església de pedra
 a l'estiu, esperant que el Déu
 parli; l'aire és una escala
 cap al silenci; la llum del sol

m'encercla, com si el meu fos
un paper important. I el públic
aturat; aquesta munió tan propera
d'esperits que esperen, com jo,
el missatge.

Apunta'm, Déu;
però encara no. Quan parlo,
encara que siguis tu qui parla
a través meu, alguna cosa es perd.
El sentit és en l'espera.

[Títol original: «Kneeling», de *Not That He Brought Flowers*
(1968)]

VIA NEGATIVA

Oh no! Mai no he pensat sinó
que Déu és la gran absència
en les nostres vides, el silenci buit
a dins, el lloc cap a on anem
a la recerca, no amb l'esperança
d'arribar o de trobar. Manté els intersticis
en allò que sabem, l'obscuritat
entre les estrelles. Seus són els ecos
que seguim, les petjades que acaba
de deixar. Li posem les mans al
costat esperant trobar-lo
tebi. Ens mirem la gent
i els llocs com si ell també se'ls hagués
mirat; però ens falta el reflex.

[Títol original: «Via Negativa», de *H'm* (1972)]

CANÇÓ

Escullo el blanc, però amb
taques vermelles, com la neu
a l'hivern amb les seves
baies de grèvol i el solitari

pit-roig, que és un foc a prop
del qual escalfar-se i com el Crist
ve a nosaltres en la seva feblesa
però amb una cançó intensa.

[Títol original: «Song», de *H'm* (1972)]

MMM

i un va dir
parli'ns de l'amor
i el predicador va obrir
la boca i en va caure la paraula
Déu llavors ho van tornar
a provar parli'ns doncs
de Déu però el predicador
callava i estirava
els braços però els nens
petits aquells amb
ventres inflats i cames
corbades que eren com
cloves de navalla
no tenien força per anar-hi

[Títol original: «H'm», de *H'm* (1972)]

ANN GRIFFITH

Així va parlar-li Déu,
a ella, la noia pobra i ignorant
del poblet: «Toca'm»,
va dir-li, «en les tecles blanques
del teu cos. T'he vist ballar
per als nuvis que després no
ho van ser, mentre jo t'esperava
sota les branques florides
de la murtra. Aquesta gent només em
coneix en els himnes prims
de la ment, en els àrids sermons
i pregàries. Jo sóc el Déu vivent,
clavat ben fort al vell arbre
de la nació per les seves llàgrimes
irreals. Tinc set, tinc set
de l'aigua de la font. Treu-la
per mi del pou del teu cor i jo la tornaré
vi en els teus llavis no besats.»

[Títol original: «Ann Griffith», de *Laboratories of the Spirit*
(1975)]

EL PRAT IL·LUMINAT

He vist sortir el sol
per il·luminar una estona
un prat petit, i he seguit el meu camí
i me n'he oblidat. Però aquella era la perla
més valuosa, el prat que contenia
el tresor. Ara entenc
que he de donar tot el que tinc
per posseir-lo. La vida no és afanyar-se

cap a un futur minvant, ni anhelar
 un passat imaginat. És anar-se'n
 a un racó com Moisès cap al miracle
 de la bardissa encesa, cap a una claror
 que semblava fugaç com la teva joventut
 semblà però és l'eternitat que t'espera.

[Títol original: «The Bright Field», de *Laboratories of the Spirit* (1975)]

DESPRÉS DE JERICÓ

Hi ha una agressió dels fets
 que només es pot resistir amb èxit
 en vers, perquè combat el llenguatge
 amb les seves pròpies eines. Somriu, poeta,

entre les ruïnes d'un vocabulari
 contra el qual has fet sonar la trompeta.
 Era un exèrcit de lleva: els teus mots,
 cadascun d'ells, són voluntaris.

[Títol original: «After Jericho», de *Frequencies* (1978)]

ESPERA

Ho va dir Yeats. I jo,
 de jove, m'hi delectava:
 hi havia prou temps.

Amb els dits cremats, el cor
mustiat i un mal gust
a la boca el torno a llegir,

però sense creure-hi,
ja. ¿Quin consell
m'ha de dictar la retòrica

de la ploma? ¿Trenca miralls, mira
els fantasmes a la cara, prova
de caminar sense crosses

al caire de la tomba? Ara,
en les hores petites
de creença, l'única eloqüència

a dominar és la del
cap ajupit, la del genoll
doblegat, a l'espera, com al final

d'un hivern dur s'espera
que una sola flor s'obri
a l'arbre d'espines de la ment.

[Títol original: «Waiting», de *Between Here and Now* (1981)]

L'ARBUST

Conec l'arbust,
Moisès: a Gal·les n'hi ha molts
d'aquests, a la tardor, brasers
on la imaginació
s'escalfa. He deixat de banda

l'orgull i, sabent que aquesta terra
 és sagrada, m'he atardat preguntant-me
 com és que no cremo
 però estic consumit.

I, en aquest país
 de fracàs, amb la pluja
 caient d'un núvol
 negre en monedes d'or que
 no hi ha ningú per recollir,
 he pensat sovint
 en la deu de la meva gent,
 que un dia, aquí, tocaven
 bellament a la llum del sol,
 com un arbre despullant-se.

[Títol original: «The Bush», de *Later Poems* (1983)]

VINGUDA

Per tornar a ser
 crucificat? Perquè ens en fem
 amics pels texans i la barba?
 Els déus, no els maten,

ja. La seva sort, ara,
 és amb els ignorats.
 Jo crec que encara ve
 d'amagat com si fos vell,

invisible com una mutació,
 eco del que la llum
 va dir quan ningú no
 atenia: una impressió

d'ulls, més ràpida que
l'ésser trobat mirant, però acceptada
plenament com les flors al
país fosc cap a on anem.

[Títol original: «Coming», de *Experimenting With an Amen*
(1986)]

NATIVITAT

Ha nascut la lluna
i ha nascut un infant,
ajaçat entre roba blanca
com la lluna entre núvols.

Tots dos brillen, però
la llum que ve de l'un
s'estén per l'univers
com entre vidres trencats.

[Títol original: «Nativity», de *Experimenting With an Amen*
(1986)]

NATIVITAT

Nit de Nadal! Cinc-
cents poetes esperaven, amb
la ploma damunt del paper,
que arribés el poema,
repicant campanes. I ja fos
per l'estretor de la xemeneia

o perquè havien deixat
de creure, el poema els passà
de llarg en la seva escapada
camí de l'oblit, i deixà
el lllindar despullat
de tot tret de l'infant
de rima celestial a qui més tard
ells ensenyarien prosa.

[Títol original: «Nativity», de *Mass for Hard Times* (1992)]

ELL?

El que jo crec és
que ell és un rellotge
sense busques. No heu mirat
mai enlaire en un dia
clar i li heu vist l'atemporalitat
a la cara? Així sense ulls
ens observa, i el tic-tac
de l'insecte del temps no
vol dir que se'n vagi, i tampoc
com que mai no ha començat
no pot aturar-se. El nostre error
és anomenar-lo, quan
la seva coartada és el seu
nombre, la xifra
única que com més
no-res s'hi afegeix
més no-res se'n
pot extreure.

[Títol original: «He?», de *Residues* (2002)]

LLEGENDA

Vaig ascendir la muntanya sagrada
pensant que al capvespre seria
un poeta o un home mort,
però boig no, boig no:
això ja ho era.

Vaig baixar de la muntanya
on el temptador m'havia ofert
a canvi de la meva poesia
el regne d'aquest món.
La follia em va salvar.

[Títol original: «Legend», de *Residues* (2002)]